

Tematické okruhy ke zkoušce z morfologie a tvoření slov

1. Morfematická struktura slova

- lexém, slovní tvar, paradigma, supletivní slovní tvary

1.1 struktura slova v pojetí strukturalismu:

- principy morfematické analýzy
- morfém jako jazykový znak: lexikální a gramatický m.
- volný a vázaný (afix) m.; typy afixů
- typické vlastnosti gramatických morfémů v č.: kumulace gramatických významů, homonymie (uvnitř i vně paradigmatu), synonymie (dubletní koncovky)
- alomorfie: vztah morfém - alomorf, alomorfie lexikálních m., alomorfie gramatických m. (variantní koncovky), morfonologické (hláskové) alternace

Lit.: Čermák, F. (1990): Syntagmatika a paradigmatika českého slova II., s. 9 – 24

Čermák, F.: Jazyk a jazykověda.

2. Kategorizace slov - slovní druhy

- klasifikace SD podle primární syntaktické fce a sémantických vlastností: základní/autosémantické SD, nadstavbové SD, nesamostatné/synsémantické SD

- nadstavbové SD:

a) číslovky - sémantické typy (ozn. počet vs. ozn. pořadí), morfologické typy (ohebné vs. neohebné, s adjektivní vs. zájmenou vs. dvoutvarovou flexí), chování v syntaxi

b) deiktická slova - zástupná fce: pro-formy (rozdílné vlastnosti osobních zájmen 1. a 2. osoby vs. zájmen 3. osoby), identifikační fce: určitá a neurčitá deiktická slova, ukazovací fce: exofora, endofora, anafora, katafora

Lit.: Komárek, M. (1978): Příspěvky k české morfologii, 1. oddíl.

ESČ (2003) - hesla *zájmeno*, *zájmeno osobní*, *zájmeno ukazovací*

MČ II (1986), s. 13 - 19, s. 21 - 26

3. Substantiva/jména a jejich gramatické vlastnosti

- gramatické kategorie: gramatický rod, číslo, pád

- vyjadřování jmenných GK: deklinační paradigmatata (rodový princip deklinace vs. kmenový princip), typické příklady vnitroparadigmatické homonymie, nesklonná jména

- gramatický a přirozený rod: jména mláďat, vícerodá jména

- gramatické číslo a počet: pluralia/singularia tantum, kolektiva

- pád a syntaktické fce

4. Adjektiva a jejich gramatické vlastnosti

- vyjadřování shody, stupňování

- adjektivní deklinace: složená, jmenná, smíšená

- složené vs. jmenné tvary adj.: jejich morfologické vlastnosti a syntaktické fce

5. Slovesa a jejich gramatické vlastnosti

- gramatické kategorie: osoba/číslo (vztah k osobním zájm.), čas, způsob, vid

- finitní, nefinitní tvary sloves (infinitiv, přechodníky, participia)

- vyjadřování slovesných GK: konjugační paradigmatata (infinitivní vs. přítomný kmen), analytické tvary (vlastnosti pomocného *být* v préteritu a pasívu), syntetické tvary

Lit. ad 3, 4, 5: Rusinová, Z. (1993): Současná česká morfologie - skripta; PMČ, hesla z ESČ

6. Slovotvorná struktura slova

- strukturní a lexikální význam slova, pravidelná vs. nepravidelná struktura: kompozicionalita významu, lexikalizace významu

- hierarchická struktura slova

6.1 slovotvorný proces (slovotvorná motivace):

- bázová j., odvozená j.
- formální stránka - slovtvorné způsoby: prefixace, suffixace, konverze, kompozice + jejich kombinace; odvozovací a odvozený kmen; morfonologické alternace v odvozovacím kmeni
- sémantika – sémantické změny (onomaziologické kategorie): modifikace, transpozice, mutace; základní slovtvorné kategorie a jejich strukturní významy
- gramatické změny – valence, vid, jmenný rod, ...

7. Slovtvorné kategorie N, A, V a jejich slovtvorné typy

Lit. ad 6, 7: MČI (1986); hesla z EŠČ